

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (2), 1418-1442

Geliş Tarihi:25.07.2025 Kabul Tarihi: 11.09.2025

Yayın: 2025 Yayın Tarihi:30.11.2025

<https://doi.org/10.30561/sinopusd.1727010>

<https://dergipark.org.tr/sinopusd>

KUZEY MAKEDONYA GELENEKSEL GİYİM KÜLTÜRÜNDE 19. VE 20. YÜZYILA AİT KADIN MİNTANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME¹

Aslıhan TURAN*

Öz

Kuzey Makedonya, sahip olduğu coğrafi konumu nedeni ile Balkan yarım adasının önemli stratejik mevkiinde yer almakta olup; çeşitli etnik unsurların yaşadığı, az nüfusa sahip bir balkan ülkesidir. Yaklaşık altı asırlık bir süredir Makedonya’da yaşayan Türkler, karşılaştıkları tüm sosyo-kültürel ve tarihsel zorluklara rağmen kimliklerini, kültürel değerlerini, örf ve adetleri ile yaşam biçimlerini muhafaza etmeyi başarmışlardır. Bu kültürel sürekliliğin somut örneklerinden biri, bölgenin farklı yerleşimlerinde “cepken” olarak bilinen, kadın mıntanlarıdır. Mıntan, geleneksel kullanımda iç gömleğin (göynek) üzerine giyilen kollu bir yelektir. Kuzey Makedonya’da yapılan alan araştırmasında kent kesimi ve kırsal kesimde, giyilen mıntanların farklı biçimsel özelliklere sahip kolları olduğu gözlemlenmiştir. Bölgede yırtmaçlı mıntan, sıkmalı mıntan ve kanatlı mıntan olarak üç çeşit kadın mıntan olduğu tespit edilmiştir. Fakat bu bölgenin mıntanları ile ilgili yayın yapılmadığı; ayrıca müzelerde bulunan kadın mıntanların envanter bilgilerinin de eksik olduğu belirlenmiştir. Alan araştırmasında Kuzey Makedonya ve Türkiye’de Balkan kıyafetlerinin bulunduğu müzelerde, Kuzey Makedonya’nın şehirlerinde ve şehirlere bağlı köylerde tespit edilen 19. ve 20. yüzyıla ait kadın mıntanları üzerinde bir araştırma örnekleri model, kumaş özellikleri, işleme türü, motif ve kompozisyon özellikleri ile görseller eşliğinde sunulacaktır. Ayrıca, bölgede doğrudan ulaşılması mümkün olmayan kadın mıntanları, fotoğraf arşivleri, bölgedeki sergiler, Makedonca, İngilizce ve Türkçe yazılı kaynaklar incelenerek tespit edilmiş ve çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu bağlamda, kültürel mirasımızın bilinirliğini artırmak, müzelerde yer alan kadın mıntanlarına ilişkin eksik envanter bilgilerini tamamlamak ve sonraki araştırmalara kaynak oluşturmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, 2018-2020 yılları arasında gerçekleştirilen iki yıllık alan araştırması sonucunda 31 adet kadın mıntanı tespit edilmiştir. Bunlardan dört tanesi, farklı özelliklere sahip olmaları nedeniyle detaylı bir şekilde incelenmiş ve bulgular literatür çalışmaları ile desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Makedonya, Kuzey Makedonya Müzeleri, Türkiye Müzeleri, Mıntan, Süsleme, İşleme

¹ Bu makale Prof. Dr. Melda ÖZDEMİR danışmanlığında yazılmış “Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Geleneksel Kadın Giyimi” isimli sanatta yeterlilik tezinden üretilmiştir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, aslıhan_as@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2060-2175>

This work is licensed under a Creative Commons BY-NC-SA 2.0

A Study on 19th and 20th Century Women's Mintan in the Traditional Clothing Culture of Northern Macedonia²

Abstract

North Macedonia is located in an important strategic position of the Balkan Peninsula due to its geographical location; it is a Balkan country with a small population inhabited by various ethnic elements. Turks, who have been living in Macedonia for nearly six centuries, have managed to preserve their identity, cultural values, customs, traditions and ways of life despite all the socio-cultural and historical difficulties they have faced. One of the concrete examples of this cultural continuity is the women's mintans, known as “cepken” in different settlements of the region. In traditional usage, a mintan is a sleeved vest worn over an inner shirt (göynek). In the field research conducted in North Macedonia, it was observed that the mintans worn in urban and rural areas have sleeves with different stylistic features. It has been determined that there are three types of women's mintan in the region: slit mintan, squeezed mintan and winged mintan. However, it has been determined that there are no publications on the mintans of this region; in addition, the inventory information of the women's mintans in the museums is also missing. In the field research, a research on 19th and 20th century women's mintans identified in the museums of Balkan clothes in North Macedonia and Turkey, in the cities of North Macedonia and in the villages connected to the cities will be presented with visuals with the model, fabric characteristics, embroidery type, motif and composition features. In addition, the women's mintans, which are not directly accessible in the region, were identified and included in the study by examining photographic archives, exhibitions in the region, written sources in Macedonian, English and Turkish. In this context, it is aimed to increase the awareness of our cultural heritage, to complete the missing inventory information on women's mintans in museums and to create a source for future research. Accordingly, 31 women's mintans were identified as a result of the two-year field research conducted between 2018-2020. Four of them were analyzed in detail due to their different characteristics and the findings were supported by literature studies.

Keywords: North Macedonia, North Macedonia Museums, Turkey Museums, Mintan, Ornament, Embroidery.

Giriş

Osmanlının Balkanları fethiyle 14. yüzyılda Konya-Karaman bölgesinden Kuzey Makedonya'ya yerleşen Türkler, yaklaşık altı asırdır gelenekleri, folklorik değerleri, dilsel özellikleri, kültürel bakımdan kendine özgü bir topluluk olduğu bilincinin yaşatılmasını sağlayabilmiş ve kendi geleneksel adetlerinin birçoğunu

² This article is derived from my Master of Arts thesis entitled “Traditional Women's Clothing of the Republic of North Macedonia”, written under the supervision of Prof. Dr. Melda ÖZDEMİR.

günümüze kadar taşımayı başarmışlardır (Osman Hamdi Bey & De Launay, 1999, s. 18). Bu geleneksel adetleri bağlamında kendilerine özgü kumaşlar ve dokumalar üretmiş olup, bu özel kumaşların günlük ve özel gün giyim şekilleri oluşmuştur. Buna en iyi örneklerden birisi de, birçok bölgede cepken, salta olarak bilinen kadın mintanlarıdır. Bir üst giysisi olan mintan; Türkçe sözlükte ‘Yakasız, uzun kollu erkek gömleği ve diğeri bir açıklama ile ‘gömlek (göynek) üzerine giyilen kollu yelek’ olarak ifade edilmektedir

Osmanlı döneminde kıyafeti zenginleştiren gömlek üzerine giyilen bir giyim parçası olarak kullanılan mintan; Bölgede gömlek üzerine yelek ve yeleğın üzerine mintan giyildiği; kent kesimi ve kırsal kesimde giyilen mintanların farklı biçimsel özellikler taşıyan kolları olduğu gözlemlenmiştir. Bunlar halk arasında sıkmalı mintan, kanatlı mintan ve yırtmaçlı mintan olarak adlandırılmaktadır. En değerlileri kadife ve çuhadan dikilir; üzerine çeşitli malzemeler (kaytan, hazır şerit, pul, boncuk, vb) ve iplikler (sim, sırma, kılaptan iplikler vb) ile süslemeler, nakışlar işlendiği görölmektedir. Bu mintanlar incelendiğinde çeşitli ipliklerin nakışın temel malzemesi olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. Araştırmada 19. ve 20. yüzyılın ortalarına doğru geleneksel kadın mintanları, nakış çeşitleri olarak kordon tutturma (Bükme) olarak isimlendirilen işleme tekniğinin elle işleme yapılarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu örneklerin birçoğunda nakışın yanında pul, sırma düğme, sırma, kaytan gibi malzemeler ile de süslemeler yapıldığı görölmüştür. Ayrıca bu kadın mintanlar, kent kesiminde, kırmızı, bordo, lacivert gibi canlı renkler ve yoğun nakış işlemleri; kırsal kesimde ise genellikle lacivert ve kahverengi ağırlıkta koyu renkler, daha az nakış işlemleri kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Bölgede yapılan araştırmada, kadın giyim-kuşamında bedene giyilen giysi olarak kullanılan 19. ve 20. yüzyıla ait kadın mintanlarının, eskisi kadar önemini koruyamadığını; ancak günümüzde özel günlerde hala kullanıldığı ve önemini kaybetmediği tespit edilmiştir. Bunun kanıtı olarak; günümüzde farklı biçimsel özelliklerdeki kadın mintanlar, folklor giysilerinde, düğün, nişan, kına gecesi, gibi özel günlerde kullanıldığı gözlemlenmiştir. Ancak bölgede geleneksel kadın mintanları ile

ilgili yapılan bir çalışma mevcut değildir. Bu nedenle bu araştırmanın amacı; Kuzey Makedonya Cumhuriyetinde bölgelere göre şehir ve köylerde, şehir müzelerinde tespit edilen 19. ve 20. yüzyıla ait kent kesimi ve kırsal kesimde giyilen kadın mintanların farklı biçimsel özellikler taşıyan kolları tespit edilip, gruplandırılarak, model, kumaş özellikleri, işleme ve süslemede kullanılan renkler, işleme türü, motif ve kompozisyon özelliklerini araştırmaktır. Aynı zamanda araştırma sırasında doğrudan ulaşılamayan kadın mintanlarının farklı kaynaklar ve fotoğraf arşivleri aracılığıyla tespit edilerek orijinal özelliklerinin belgelenmesi ve korunması, kültür tarihimiz açısından ilgili literatüre katkı sağlamak ve bu eserlerin modern müzecilik anlayışıyla yansıtılmasını temin etmek açısından önem arz etmektedir.

Yöntem

Bu araştırmanın çalışma evreni, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin şehirleri ve köyleri ile şehir müzeleri ve Türkiye'deki bazı şehir müzelerinde tespit edilen, 19. ve 20. yüzyıla ait kent ve kırsal kesime özgü, farklı biçimsel özellikler taşıyan kadın mintanlarından oluşmaktadır. Çalışma, geçmişten günümüze ulaşan farklı biçimsel özellikler taşıyan bu kadın mintanlarının incelenmesiyle tamamlanmıştır. Kuzey Makedonya'da Makedonya Müzesi sergisi (2), Ohrid Ulusal Enstitüsü ve Müzesi (2), Bitola Ulusal Anayasa Müzesi (2), Kumanovo Ulusal Enstitüsü ve Müzesi (2), Kalkandelen Sonu Ulusal Anayasa Müzesi (3), Bursa Uluumay Osmanlı Halk Kıyafetleri ve Takıları Müzesi (3), İzmir Ege Üniversitesi Etnografya Müzesi (1), İstanbul Sadberk Hanım Müzesi (1), Buçim köyü (3), Topolnisa köyü (2), İştip Pırnalı köyü (5), Jupa Kocacık köyü (3), antikacı dükkânı (2) olmak üzere 19. ve 20. yüzyıla ait kadın mintan örneklerine ulaşılmıştır. Bu mintanlardan 31 adet mintan tespit edilmiş olup, yalnızca 4 adet farklı biçimsel özelliklere sahip mintan üzerinde çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında 2018-2019'da Kuzey Makedonya Cumhuriyetine gidilerek alan araştırması yapılmıştır. Müzelerde bulunan 19. ve 20. yüzyıla ait kadın mintanları yerinde incelenerek belgelenmiştir. Aynı zamanda Makedon Türk bölgesinde elinde kadın mintanları bulunan ve bu işle uğraşan kişilerle yüz yüze görüşme sağlanmıştır. Geçmişten günümüze kadar ulaşan kentsel ve kırsal kesimde giyilen kadın mintanların,

fotoğrafları çekilip, kullanım alanları, süsleme, motif, renk, kompozisyon ve farklı biçimsel özellikleri incelenmiştir. İncelenen kadın mintanlar, görüşme formuna kaydedilen bilrkişilerden edinilen bilgiler doğrultusunda yorumlanmıştır. Bu çalışma, Kuzey Makedonya ve Türkiye’de Makedon kıyafetleri olan geleneksel kadın mintanlarının bulunduğu koleksiyonların incelenmesine, yayımlanmış literatür taramalarına, eski aile fotoğraflarına ve saha çalışmasına dayanmaktadır.

Kuzey Makedonya’da Mintanlar

“Osmanlı toplumunda insanların giyim kuşamı sadece bireysel zenginliği yansıtmadığı, aynı zamanda bireyin toplumdaki statüsünün göstergesi şeklinde sunulmuştur. Yaklaşık altı yüz yıl Türk hâkimiyetinde olan Kuzey Makedonya’da, halkın giyim tarzı kesin kurallar ve normlar ile düzenlenmiş olup; özellikle Hristiyan ustaları ve tüccarları, ekonomik durumlarından dolayı Türk şehir elitleri ile aynı giyim şekli olmasını sağlamıştır”. (Nedelkovski, 2017, s. 8; Turan, 2019, s. 55)

Ayrıca geçmişten gelen giyim şekli yeni eğilimlerle oluşan geleneksel kıyafetler, 19. yüzyılın sonuna doğru en zengin dönemini yaşamış ve zirveye ulaşmıştır (Vidiinić, 2013, s. 7-9; Turan, 2019, s. 55).

Kuzey Makedonya’da 19. ve 20 yüzyılın ilk yarısına kadar geçen dönemde, yüzyıllardır Osmanlı-Türk yaşam etkisinden esinlenen *alaturka* ve 19. yüzyılda Tanzimat sonrası “Batılılaşma” süreciyle Avrupa temsilcileri tarafından getirilen, *alafranga* olmak üzere iki çeşit giyim tarzı görülmektedir (Kanevçe, 2012, s. 3; Turan, 2019, s. 55).

“Alaturka giyim hem kırsal, hem de kent kesiminde yaşayanların benimsediği bir giyim tarzı olmuştur. 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar giysilerde kullanılan kumaş türlerini, süslemede kullanılan malzemelerini, süsleme tekniklerini de içermiş; alaturka tarzı kıyafetler Kuzey Makedonya coğrafyasında en dikkat çeken, ilgi gören ve en uzun süre giyilen kıyafetler olmuştur”. (Turan, 2019, s. 55)

Bölgede uzun süre ilgi gören bu kıyafetler arasında dikkat çeken ve en önemli giysi çeşitlerinden birisi de kadın mintanlardır (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1: Uhb/449 Envanter Numaralı, Kent Kesimi Kadın Mintan, Ön ve Arka Görünüm, Kalkandelen Sonu’ Ulusal Anayasa Müzesi (Aslıhan Turan Kişisel Arşivi, 2018)

Bir üst giysisi olan mintan; Türkçe sözlükte “yakasız, uzun kollu erkek gömleği ve diğer bir açıklama ile gömlek üzerine giyilen kollu yelek” olarak ifade edilmektedir (Türk Dil Kurumu, 2025). Mintan, Farsça sözcüğünden alıntı olan nimtana, nim ‘yarım’, tan ‘beden’, ‘yarım-beden, bir tür kısa ceket’ olarak ifade edilmiştir (Etimoloji Türkçe, 2025). Koçu (1969)’ya göre mintan, halk ağzı söylenişi olarak, Farsça ‘Nimten’ isminden gelmekte ve gömleğin üzerine giyilen bir giysi çeşidi olarak açıklanmaktadır. Mintan, uzun kollu, düz yakalı, önü yarım yırtmaç şeklinde, bir kaç düğme ile kapatılmaktadır. Bunun yanında erkek dış gömleği olarak da bilinmektedir. Döneminde şehir ve kasaba halkının giydiği bir giysi çeşidi olarak ifade edilmektedir (Koçu, 1969 s. 174). Ergür (2002)’e göre ise; gömlek üzerine giyilen kollu yelek olarak tanımlanmıştır (Ergür, 2002. s. 184).

“Bölgede yapılan literatür taraması sonucunda üst giysi olarak kullanılan mintanın, özellikle çuha ve kadife kumaştan yapıldığını, Türklerin ve Arnavutların en dış giyim çeşidi olarak, gömlek üzerine ceket amaçlı olarak kullanıldığı; Makedon kesimin giydiği mintan ise, gömlek üzerine giyilen, daha çok kadife veya çuhadan dikilen, bazı şehir ve köylerde yeleğin üzerine de giyildiği ve kollu bir üst giysi olarak kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır.” (Nade Genevska, kişisel görüşme, Temmuz 2018; Turan, 2019, s. 90)

19. ve 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar olan dönemlerde tespit edilen mintanlar, genellikle Almanya, Avusturya ve Türkiye’den ithal edilen kadife kumaştan üretilmiştir. Üsküp şehrinde üretilen bu ürünler, daha sonra Balkan ülkelerine ihraç edilmiştir (Dimovska, 2007, s. 319).

Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu döneminde çuha dokumanın başlıca merkezlerinden birinin Selanik (Kolçak, 2005, s. 24) olması sebebi ile bölgede

çuhadan üretilen örnekleri de oldukça fazladır. Çuha sık dokunmuş, kalın ve değerli bir kumaş türüdür (Salman, 2010, s. 26).

“Osmanlılar tarafından Selanik ve çevresi fethedildikten sonra bölgeye Türkmen Yörükleri yerleştirilmiştir. Yörükler bölgeye geldiklerinde beraberlerinde koyun sürülerini getirmişler ve bu durum bölgede elde edilen yün miktarını büyük oranda artışı sağlamıştır. Yün miktarındaki bu artış, Balkan yünlü imalatını merkezine gereken temel hammaddenin artmasına katkıda bulunmuştur” (Kolçak, 2005, s. 59-60). “Fakat Osmanlı’nın ihraç ettiği bu el dokuma kumaşları, 19. yüzyılın başlarından itibaren makineleşen Avrupa tezgâhlarında seri üretime geçen kalitesiz ürünlerin rekabetinden etkilenerek modern dokuma kumaşların kullanımında artış görülmüştür. Makinelerde daha hızlı ve daha seri üretilen kumaşların, daha ucuz ithal edilmesi sebebiyle, bu kumaşlara olan talep artmış ve el tezgâhlarında dokunan kumaşlara olan ilgi yavaş yavaş azalmaya başlamıştır.” (Eldem, 1994, s. 87)

Dolayısıyla daha ucuz ve kalitesiz fabrikasyon kumaşların Balkan ülkelerine ihraç edilmesi ile 20. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra ürün kalitesinin de düşmesine sebep olmuştur.

19. ve 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar üretilen mintanlar, kent kesiminde, kırmızı, bordo, lacivert gibi canlı renkler; kırsal kesimde ise genellikle kahverengi ağırlıklı koyu renkler tercih edilmiştir. Mintanın ön ortası U ya da V şeklindedir. Mintanların beden boyu göğüs üstüne ya da altına kadardır. Nakış izlerini kapatmak için iç kısımları pamuklu kumaşla astarlanmıştır. Yapılan incelemelerde bu pamuklu kumaşların düz ve desenli örnekleri de mevcuttur. Araştırma sırasında, en değerli mintanların (genellikle özel gün giyimi olarak kullanılan mintan) çuha ve kadife kumaştan dikildiği, üzeri altın sarısı renginde sim, sırma ipliklerle, elde kordon tutturma tekniği ile işlemler uygulandığı ve bu işlemler üzerine dikilen pullarla ve aksesuar unsuru olarak kullanılan sırma düğmeler ile süslemeler yapıldığı tespit edilmiştir. Mintanı zenginleştiren kabarık görünüm sunan bu bol işlemler, kumaşı hem süsleyip, hem de koruyarak onun ömrünü uzatmaktadır. Bölgede tespit edilen bazı mintanlar da ise kumaşın dokusu görünmeyecek şekilde yoğun işlemler yapıldığı örnekler mevcuttur (Fotoğraf 1).

“Ülkenin batısında yer alan ve Türklerin yoğun olarak yaşadığı Gostivar ve Kalkandelen (Tetova) şehirlerinde kordon tutturma tekniği bükme adı ile ifade edilmektedir. Nakış tekniklerinden biri olan kordon tutturma tekniği, Osmanlı

dönemi giysilerinde sıklıkla karşılaşılan ve günümüzde hâlen süsleme amacıyla kullanılan geleneksel bir uygulamadır". (Lyoçi, 2017, s. 54).

19. yüzyıl öncesinde, yün ve kalın el dokuması kumaşlar üzerine daha sade biçimde uygulanan nakışlar, 19. yüzyıldan itibaren İstanbul'dan getirilen entarilerin örnek alınmasıyla birlikte daha yoğun ve gösterişli bezemelere dönüşmüştür. Ayrıca mintanın zemini, yaka ve boy çevresi, kol ağzlarındaki kenar dikiş izlerini kapatmak için kaytan ve şeritler ile süslenmektedir (Fotoğraf 2). Bölgede yöresel ağızda kaytan 'gaytan' olarak; şerit ise 'şirit' olarak ifade edilmektedir.

Fotoğraf 2: Kaytan ve Şeritler ile Süslenmiş Kadın Mintan
(Ohrid Ulusal Anayasa Enstitüsü ve Müzesi Arşivi, 2018)

19. ve 20. yüzyılın ilk çeyreği olarak tarihlendirilen mintanların zemin süslemesinde ağırlıklı olarak bitkisel ve geometrik motifler hâkimdir. Bitkisel bezeme olarak çiçek, kıvrım dal, yaprak motifleri; geometrik bezemelerde ise, ibrik formunda nesnel bezeme, S kıvrım ve daire kıvrımlı, altıgen geometrik motifler yoğun kullanılmaktadır. Desenler genellikle simetrik bir şekilde kullanılmıştır. Motifler birbirine bağlantılı ve tekrarı şeklinde uygulanmaktadır. Mintanın ön ortası ve manşet kısımlarında hiçbir işlevi bulunmayan, yalnızca süsleme unsuru olarak elips şeklinde düğmeler kullanılmıştır. Bölgede Osmanlı dönemi giysilerinde sıklıkla kullanılan bu düğmeler *sırma düğme* olarak adlandırılmaktadır. Sırma düğmeler mukavvadan hazırlanan yuvarlak veya elips formunda kalıplar üzerine iğne yardımıyla sim, sırma veya kılıptanlarla altlı üstlü aralardan balıksırtı örgü tekniği ile oluşturulmaktadır (Fotoğraf 3). Yüzyıllardır değişmeyen bir gelenek olarak bu sırma düğmelerin üzerine kırmızı boncuk dikilmektedir.

Sırma düğmeler, Batı Makedonya’da *Düğmeci* olarak isimlendirilen zanaatçılar tarafından tamamen el işi olarak işlenmiştir (Lyoçi, 2017, s. 138). Bölgede günümüzde geleneksel kıyafetlerde hala kullanımına devam eden sırma düğmeler, biçimsel ve işlevsel olarak hiçbir değişime uğramamış aksesuar unsurlarından birisidir.

Fotoğraf 3: Sırma Düğme (Aslıhan Turan Kişisel Arşivi, 2018)

Ülkede Türkçe ve Makedonca kaynaklarda yapılan incelemelerde Osmanlı dönemine ait geleneksel kıyafetler hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Yalnızca *From the Traditions of the Past Macedonia-Ethnoculter and Ethos ve Proceedings Ethnology 2* isimli Makedonca ve İngilizce dillerinde yayımlanmış çok az sayıda kaynak bulunmaktadır. Bu kaynaklar incelendiğinde müzelerde, Kuzey Makedonya’nın şehir ve köylerinde ulaşamadığımız 19. ve 20. yy dönemine ait mintan örneklerine küçük bir bölümde yer verilmiştir. Üsküp Yunus Emre Enstitüsü Kültür Merkezi ve Kuzey Makedonya Müzesi işbirliği ile Makedon halkının geçmişini gün yüzüne çıkarmak, aynı zamanda geçmişle günümüz arasında bir köprü kurmak için düzenlenen program kapsamında yer alan, Osmanlı Dönemi kadın kıyafetlerinin ortak tarih, kültür ve değerlerinin yansıtabilmek için Üsküp’te bir sergi düzenlenmiştir. Bu sergide Türk, Arnavut, Boşnak, Makedon, Sırp gibi farklı etnik unsurların geleneksel kadın ve erkek kıyafetlerine de yer verilmiştir. Sergilenen bu geleneksel Osmanlı Türk kıyafetleri ve aksesuar unsurlarının da yer aldığı *Osmanlı Dönemi Şehir Kadın Kıyafetleri* isimli katalog oluşturulmuştur. Düzenlenen bu katalogda 19. ve 20. yüzyıla ait kadın ve erkek mintanlarına da yer verilmiştir. Diğer bir kaynak ise, 2015 yılında Üsküp Yunus Emre Enstitüsü Kültür Merkezi ve Kumanovo Ulusal Enstitüsü Müzesi iş birliği *Osmanlı Kültürünün Etkileri* isimli hazırlanan bu katalogda; 20. yüzyılın başlarında fotoğraf stüdyosunda çekilmiş kadın

mintan örnekleri bulunmaktadır. Günümüzde bu mintanlar, Kuzey Makedonya müze deposunda koruma altında olduğu bilinmektedir.

“Kuzey Makedonya’da Osmanlı döneminde kadınların şehir kıyafetleri 19. ve 20. yüzyılın başlarında Kuzey Makedonya’daki şehirler ve çarşılar ekonomik merkez olarak Türk-Doğu şehirlerinin özelliklerini taşımıştır. Zanaat üretimi ve aynı zamanda ticaret şekli de halkın geleneksel yaşam biçimiyle birlikte bir gelişim göstermiştir” (Nedelkovski, 2017, s. 3). “Türk yaşam tarzındaki değişimler, Osmanlı imparatorluğunun dağılmasından sonra gerçekleşmiş ve yeni yönetimin gelmesiyle birlikte nüfusun demografik yapısında da değişikliklere neden olmuştur. Bunun beraberinde şehirlerin değişim göstermesi ile küçük dükkânların yerini, ithal mallar ile lüks mağazalara bırakmıştır. Avrupa ülkeleri ile yoğun ilişki içinde olan tüccarlar ve sanayi sektörü ile ayrı bir kitle oluşturarak; bu gelişen yeni ticaret anlayışı ve Avrupa ülkeleri ile kurulan sıkı ilişkiler sonucunda, toplumun giyim kuşam şeklinde de farklılıklar ortaya çıkmıştır”. (Nedelkovski, 2017, s. 9; Turan 2019, s. 55)

Böylece 20. yüzyılın ortalarına doğru Kuzey Makedonya şehirlerinde eski *alaturka* giyim şekline paralel olarak, yeni sosyal ve ekonomik gelişmelerle yerini daha çok günlük giyim üzerinde etkili olan, Avrupa modasına *alafrangaya* bırakmıştır. Gelişen bu Avrupa modasının etkisiyle, bu döneme ait kadın mintanlar alafranga giyim tarzının etkisi ile daha çok saten ve pamuklu kumaşlardan üretilmeye başlamıştır. Süsleme unsuru olarak kullanılan sim sırma ipliklerle kordon tutturma nakış tekniği yerine gümüş ve altın sarısı renklerde şerit ve hazır malzemeler kullanılmaya başlamıştır (Fotoğraf 9).

Araştırma sırasında Kuzey Makedonya’nın doğusunda, Doğu bölgesi sınırları içinde yer alan İştîp belediyesine bağlı Parnalija (Pırnalı) köyünde tespit edilen, 20. yüzyılın sonu olarak tarihlendirilen mintan örneğinde olduğu gibi; saten kumaş ile üretilen ürünün kenar dikiş çizgilerinin üzeri yalnızca gümüş ve altın sarısı renginde şerit ve hazır malzemelerle süslenmiş olduğu görülmektedir. Mintanın kol, yaka, etek uçları altın sarısı ve gümüş renklerde kaytanla çevrilerek 20. yüzyılın alafranga giyim tarzının etkisinde olduğunu kanıtlar niteliktedir (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4: İştip-Parnaliya Köyü, Kadın Mintan Ön-Arka Görünüm
(Aslıhan Turan Kişisel Arşivi, 2018)

Ülkede incelenen müze envanterleri, Makedonca, İngilizce, Türkçe yazılı kaynaklar ve yapılan alan araştırmasında ve bire bir yapılan görüşmeler neticesinde mintanların farklı biçimsel özellikler taşıyan kolları olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bunlar yırtmaçlı mintan, kanatlı mintan ve sıkmalı mintan olarak üç ayrı grupta ele alınmıştır.

Bulgular

Kuzey Makedonya Cumhuriyetinin şehir ve köylerinde, bulunan müzelerinde, Türkiye'de bulunan bazı şehir müzelerinde yapılan alan araştırmasında, kadın giyim-kuşamında gömleğin üzerine giyilen uzun kollu yelek olarak kullanılan 19. ve 20. yüzyıla ait kadın mintanların, kırsal ve kent kesimde, günlük yaşamda ve özel günlerde (düğün, nişan, kına gecesi gibi) kullanıldığını gözlemlenmiştir.

Bölgede yapılan araştırmada, günümüzde, kadın giyim-kuşamında bedene giyilen giysi olarak kullanılan kadın mintanların, eskisi kadar önemini koruyamadığını; ancak günümüzde özel günlerde hala kullanıldığını ve önemini kaybetmediğini tespit edilmiştir. Bunun kanıtı olarak; günümüzde farklı biçimsel özelliklere sahip olan kadın mintanların, düğün, nişan, kına gecesi, gibi özel günlerde kullanıldığını gözlemlenmiştir.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin şehirlerinde, köylerinde ve müzelerinde bulunan 19. ve 20. yüzyıla ait farklı biçimsel özellikler taşıyan kadın mintanlar gruplandırılarak, motif, renk, süsleme ve kompozisyon özellikleri Örnek 1,2,3,4' de sunulmuştur.

Örnek 1. Mintan (Kumanovo Ulusal Enstitüsü ve Müzesi)

Kumanova, Kuzey Makedonya'nın kuzey kısmında yer alan, Sırbistan sınırına yakın bulunan ve ülkenin, en önemli şehirlerinden biridir (Makedonya Şehirleri, 2025). Kumanovo şehrinde bulunan, Kumanovo Ulusal Enstitüsü ve

Müzesi, şehrin tarihi, kültürel ve etnografik zenginliklerini sergileyen, yerel halkın geçmişini, geleneklerini ve kültürünü yansıtan pek çok eseri bünyesinde barındıran bir mekândır.

“Kumanova Ulusal Enstitüsü ve Müzesinin Etnoloji bölümünde tespit edilen ve kırsal kesim, özel gün giyimi olan mintan, kahverengi kadife kumaştan dikilmiştir (Fotoğraf 5). 19. yüzyıl sonuna ait olan bu kadın mintan, 24.05.1992 tarihinde Tomislav Lukovski tarafından müzeye bağış yapılmıştır. Ürünün ön ortası düz çalıışılmış olup; altında agrafla kapama yapılmıştır, O yaka ve takma uzun kol uygulanmıştır. Mintanın iç tarafı krem renk pamuklu kumaş astarla tamamlanmıştır. Mintanın ön ortası, kol ortası, arka ortası, omuz kısmı geometrik ve bitkisel motiflerden; daire kıvrım, S kıvrım, düz şerit, altıgen, daire ve çiçek motifleri ile süslenmiştir. Mintan üzerinde kabarık bir görünüm sağlayan bu motifler; sim, sırma iplikler ile kordon tutturma tekniği kullanılarak bezenmiştir. Ön ortası, arka ortası, kol ortası, etek ve kol uçları şeritlerle çevrilmiştir. Motiflerin etrafı ve yaka kenarı geometrik motiflerin yer aldığı kenar suyu ile süslenmiştir. Kenar süslemesi ise kaytan dikilerek yapılmıştır” (Turan, 2019, s. 88).

Fotoğraf 5: I/1 502 Envanter Numaralı, Kadın Mintan, Ön-Arka Görünüm (Aslıhan Turan Kişisel Arşivi, 2018)

Makedon halkının kendilerine özgü giyim kültürlerini oluştururken, diğer taraftan toplumlar arasında ortak giyim kültürleri de ortaya çıkmıştır (Tufan, Özşus & Erden, s. 2015). Buna en iyi örnek, birbirleri ile benzer özellikler gösteren Makedon-Arnavut kesimine ait mintan örnekleri ile Osmanlı dönemine ait kadın mintanlarıdır. Fotoğraf 6’da bulunan Makedon-Arnavut kesimine ait bordo kadife kumaştan dikilmiş kadın mintan ürünleri, biçimsel özellikleri, kullanılan malzeme, işleme türü, motif ve kompozisyon özellikleri açısından incelendiğinde Türk kadın mintanları ile benzer özelliklere sahip olması bunu kanıtlar niteliktedir.

Fotoğraf 6: Kadın Mintan 20. Yüzyıl Başı (Kuzey Makedonya-Arnavut)
(Veshje Popullore Shqiptare Albanian Folk Costumes, 2018)

18. yüzyılda başlayan Endüstri Devrimi ve 19.yy sonlarında gelişen tekstil endüstrisi ile giyim kùltürü alanında da yenilikler ortaya çıkmıştır. Bu giyim kùltürü tespit edilen biçim, form, malzeme ve teknik ile ilgili değışiklikleri de beraberinde getirmiştir. Gelişen endüstri ile ekonomik refah sağlanmış ve bu durum geleneksel giysilerin yavaş yavaş kaybolmasına neden olmuştur. Bu bağlamda 20. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra bölgede geleneksel kıyafetlerde olduğu gibi kadın mintanları da gelişen tekstil endüstrisi ve alafranga giyim tarzının etkisi ile daha çok saten ve pamuklu kumaşlardan üreilmeye başlamıştır. Süsleme unsuru olarak kullanılan sim sırma ipliklerle kordon tutturma nakış tekniğı yerine gümüş ve altın sarısı renklerde şerit ve hazır malzemeler kullanılmaya başlamıştır. Fotoğraf 7’de görülen Kumanovo Ulusal Enstitüsü ve Müzesinin Etnoloji bölümünde tespit edilen ve kırsal kesim, özel gün giyimi olan kadın mintan, bu durumu gözler önüne sermektedir.

Fotoğraf 7: I/518 Envanter Numaralı, Kadın Mintan Ön-Arka Görünüm
(Aslıhan Turan Kişisel Arşivi, 2018)

Müzedede tespit edilen bu kadın mintanının müze koleksiyonuna geliş biçimi bilinmemektedir. 20. yüzyıla ait olduğu bilinen, I/518 envanter numaralı kadın mintan, pembe (Siklamen) renkli saten kumaştan dikilmiştir. Beden boyu diğer

mintanlarda olduğu gibi göğüs ortasına kadar olup; ön orta kısmı düz çalışılmıştır. O yaka ve takma uzun kol uygulanmıştır. Kol manşetinde küçük bir yırtmaç hâkimdir. Oldukça sade tasarlanmış ürünün iç kısmında astar kullanılmamış ve tüm çevresi, arka zemin ortası altın sarısı şeritlerle çevrilmiştir (Fotoğraf 7).

Örnek 2. Yırtmaçlı Mintan, Ohrid Ulusal Anayasa Enstitüsü ve Müzesi (Nacionalna Ustavna Zavod-i Muzej)

Kuzey Makedonya'nın Güneybatısı ile Arnavutluk'un doğusunda yer alan (Durdu, 2022, s. 213) Ohri (Ohrid) şehri, birçok el sanatının gelişmiş olduğu önemli bir ticari ve kültür merkezi olmasının yanı sıra 19. yüzyılda Kuzey Makedonya'nın birçok şehrinde bulunan farklı giyim özelliklerine sahip kıyafetleri bu şehirde görmek mümkündür (Kanevçe, 2012, s. 3; Turan, 2019, s. 32).

19. yüzyıldan günümüze kadar gelmeyi başaran bu geleneksel kıyafetlerin birçoğu Ohrid şehrinde bulunan Ohri Ulusal Anayasa Enstitüsü ve Müzesi (Nacionalna Ustavna Zavod i Muzej) deposunda muhafaza edilmektedir. Müze, tarih, arkeoloji ve etnoloji bölümlerinden oluşmaktadır. Araştırma döneminde müze içerisindeki tadilat nedeniyle belli bir dönem hizmet vermediğinden dolayı teşhir ürünlerine ulaşılamamıştır. Fakat müze etnoloğu Marija Kanevche geleneksel Osmanlı dönemi kıyafetlerinin fotoğraf arşivini paylaşmıştır. Fotoğraf arşivlerinin incelemesi sonucunda 2 adet yırtmaçlı mintan örneğine rastlanmıştır (Marija Kanevche, kişisel görüşme, Temmuz 2018). Kent kesimi, özel gün giyimi olan yırtmaçlı mintan, 19. yüzyıl olarak tarihlendirilmiş olup, müzeye geliş şekli bilinmemektedir (Fotoğraf 8).

Bölgede kent kesimi özel gün giyimi olarak kullanılan bu yırtmaçlı mintan, kol evinden, dirseğe kadar olan kısmının dikilmiş olduğu, dirsekten bileğe kadar genişleyerek hareket rahatlığı sağlayacak şekilde yırtmaç yapıldığı görülmektedir. Bu halk arasında yırtmaçlı mintan olarak adlandırılmaktadır (Marija Kanevche, kişisel görüşme, Temmuz 2018; Turan, 2019, s. 80).

Fakat Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Kültür Bakanlığının, Ohrid Ulusal Anayasa Enstitüsü ve Müzesi işbirliği ile yayımlamış olduğu katalogda ve müze envanter bilgileri incelendiğinde kollu yelek olarak kayıtlara geçtiği tespit edilmiştir.

“Türk- Oryantal tarzdaki bu yırtmaçlı mintan, kırmızı kadife kumaştan üretilmiştir. Ön ortası açık olarak çalışılmış olup; yaka açığından öne doğru genişleyen parçalar bulunmaktadır. Bu genişleyen parçalar ön kapama payı verilerek, ön ortası göğüs üstündeagraf ile kapama yapılmıştır. Beden boyu göğüs ortasına kadar olan mintan, O yaka ve takma uzun kol uygulanmıştır. Kol evinden, dirseğe kadar olan kısmının dikilmiş olduğu, dirsekten bileğe kadar genişleyerek hareket rahatlığı sağlayacak şekilde yırtmaç yapılmıştır” (Turan, 2019, s. 222). “Bölgede buna yen denilmektedir. Yırtmaçların (yen) kenarları sırma kaytanla S kıvrımlı şekilde ve yan tarafları sarı renkli şeritle süslenmiştir. Şeritler omuz çevresi, kollar, etek ucu ve zeminde kullanılmıştır. Müze Etnoloğu Marija Kanevche’nin vermiş olduğu bilgiler doğrultusunda, yırtmaçlı mintanın iç kısımdaki nakış izlerini kapatmak için pamuklu kumaş ile astarlanmıştır. Mintanın ön, kol ortası, kenarları ve omuz kısmı bitkisel bezemelerde sırasıyla çiçek, kıvrım dal, yaprak motifleri ile süslenmiştir. Sim, sırma iplikle kordon tutturma tekniği ile bezenmiş bu motiflerin üzerine sarı pullar dikilerek süslenmiştir. Desen simetrik bir şekilde yerleştirilmiş olup; birbirine bağlantılı motif tekrarı şeklinde uygulanmıştır” (Marija Kanevche, kişisel görüşme, Temmuz 2018; Turan, 2019, s. 226).

Fotoğraf 8: Yırtmaçlı Kadın Mintan Ön-Arka Görünüm
(Ohrid Ulusal Anayasa Enstitüsü ve Müzesi Arşivi 2018)

Araştırma sırasında Bitola Ulusal Anayasa Müzesinde (NI Institute and Museum Bitola) Makedon kesimine ait 2 adet yırtmaçlı mintan örneği tespit edilmiştir. Müze etnoloğu Nade Genevska’nın vermiş olduğu bilgiler doğrultusunda fotoğraf 9 ve 10’da görülen, 20. yüzyıla ait yırtmaçlı mintanlar, Makedon bir aile tarafından müzeye bağış yapıldığı ve envanter bilgilerinde Makedonlara ait olduğu şeklinde kayıtlara geçtiği tespit edilmiştir. Fakat bu mintanlar, model, kumaş özelliği, farklı biçimsel özellikler taşıyan kolları, işleme türü, motif ve kompozisyon özellikleri açısından incelendiğinde Osmanlı dönemi kadın mintanları ile aynı özelliklere sahip olduğu görülmektedir (Fotoğraf 9). Fotoğraf 11 de görülen günümüzde Kalkandelen Sonu Ulusal Anayasa Müze’sinde

bulunan mintan, 17.06.1957 tarihinde Süleymani Süleyman adlı kişiden satın alınmıştır. 20. yüzyıl olarak tarihlendirilen kırsal kesim özel gün giyimi olan kadın mintan, kullanılan malzeme, biçimsel özellikler taşıyan kolları (yırtmaçlı mintan), işleme türü, motif ve kompozisyon özellikleri ile Fotoğraf 9 daki mintan ile benzer özelliklere sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda Makedon kesimine ait olmadığını da ispatı niteliğindedir.

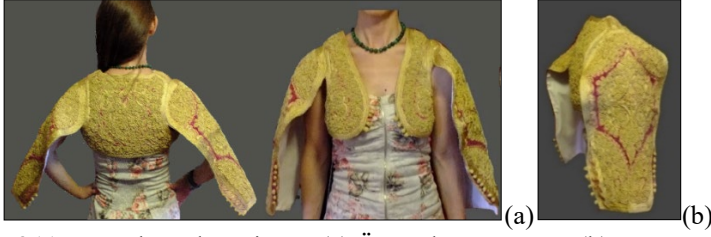
Fotoğraf 9: Yırtmaçlı Kadın Mintan

Fotoğraf 10: 387 Envanter Numaralı, Yırtmaçlı Kadın Mintan
(Bitola Ulusal Anayasa Müzesi Arşivi,2019); (Aşlıhan Turan Kişisel Arşivi, 2019)

Örnek 3. Kanatlı Mintan (Ohrid)

İnceleme yerinde karşılaştığımız bazı mintanlar, kollar omuz etrafınca dikili, koltuk altının dikişsiz olduğu ve bileğe kadar farklı şekillerde genişleyerek, kanat gibi sarktığı tespit edilmiştir. Bu halk arasında *Kanatlı mintan* olarak adlandırılmaktadır (Turan, 2019, s. 230).

“Alan araştırmasında Ohrid şehrinde bir antikacı dükkânında tespit edilen, kent kesimi özel gün giyimi olan kanatlı kadın mintan, 20. yüzyılın başlarına aittir (Fotoğraf 11a). Pembe çuha kumaştan üretilmiş mintanın, ön ortası açık olarak çalışılmıştır. Ürünün ön orta kenarları ve manşet kısımları sağlı sollu dörder adet sırma düğme ile süslenmiştir. Beden boyu göğüs ortasına kadar olan mintanın kol kısmı omuz etrafınca dikili, koltuk altı dikişsiz ve bileğe kadar genişlemektedir. İç tarafı saten kumaşla astarlanmıştır. Mintanın ön, arka ve kol zemin kısmın bitkisel ve geometrik bezemelerden; çiçek, S kıvrım, daire kıvrım, altıgen motifleri ile kordon tutturma tekniğinde nakışlarla süslenmiştir (Fotoğraf 11b). Motiflerin üzeri sarı pullarla tamamlanmış, kenar kısımlar ise sırma kaytan ile çevrilmiştir” (Turan, 2019, s. 230).

Fotoğraf 11: Kanatlı Kadın Mintan, (a) Ön, Arka Görünüm, (b) Detay Görünüm
(Aslıhan Turan Kişisel Arşivi, 2018)

Araştırma sırasında Ohrid şehrinde bir antikacı dükkânında, İzmir Ege Üniversitesi Etnografya Müzesi, Kalkandelen Sonu' Ulusal Anayasa Müzesi ve Ohrid Ulusal Anayasa Enstitüsü ve Müzelerinde kanatlı mintan örneklerine ulaşılmıştır. Aynı zamanda Kuzey Makedonya'nın şehir ve köylerinde ulaşamadığımız, 19. ve 20. yüzyıla ait kanatlı mintan örneklerinin bir kısmı, *Dönemi Şehir Kadın Kıyafetleri* ve *Makedonya'da Osmanlı Kültürünün Etkileri* isimli kataloglarda yayımlandığı gözlemlenmiştir. Diğer bir örnek ise; Kuzey Makedonya Müzesi etnoloğu Sanja Dimovska'nın (2007), *Proceedings Ethnology 2* isimli bildiri kitabında yayımlanan *The Oriental-Turkish Dress in The Macedonian Towns* başlıklı bildiri metninde ve Üsküp Yunus Emre Enstitüsü Kültür Merkezi ve Kuzey Makedonya Müzesi iş birliği ile düzenlenen, *Makedonya'da Osmanlı Dönemi Şehir Kadın Kıyafetleri* isimli katalogda yayımlanmıştır. Yine aynı katalogda yer alan, cübbenin (Dolama) altında, 19. yüzyıl kent kesimi, özel gün giyimi olarak kullanılan kanatlı mintan örneği bulunmaktadır. Alaturka giyim tarzı olan bu mintan örnekleri, şu an Kuzey Makedonya müze deposunda olduğu düşünülmektedir.

Fotoğraf 14'de, Ohri şehrinde bir antikacı dükkânında tespit edilen, 20. yüzyıl sonu olarak tarihlendirilen Türk- Oryantal tarzındaki kent kesimi özel gün giyimi olan bu kanatlı kadın mintan, Hristiyan Makedon kesimine aittir. Bu mintan fotoğraf 12'deki Makedon Türk kesimine ait kanatlı mintan motif özellikleri hariç, kullanılan malzeme biçimsel özellikleri (kanatlı mintan), sim sırma iplikle kordon tutturma tekniği ile işlenen nakışlar, süsleme unsuru olarak kullanılan sırma düğmeler ile benzer özellikler sunmaktadır.

Fotoğraf 12: Kanatlı Kadın Mintan, Ohri (Aslıhan Turan Kişisel Arşivi, 2018)

“Alan araştırmasında Kalkandelen Sonu’ Ulusal Anayasa Müzesinde tespit edilen, 20. yüzyıl sonu olarak tarihlendirilen kırsal kesim özel gün giyimi olan, kanatlı kadın mintan (Fotoğraf 15), çizgili pamuklu kumaştan dikilmiştir. 810 Envanter numaralı kadın mintanın Ön ortası açık olup, O yaka uygulanmış olup, öne doğru genişleyen parçalar ön kapama payı verilmiştir. Bu ön kapama payı göğüs üstünde agraf ile kapama yapılarak tutturulmuştur. Ürün kenarları kaytan ile süslenmiştir. Mintanın manşet kısmı yalnızca süsleme unsuru olarak kaytandan oluşturulan düğmeler kullanılmıştır. Koltuk altı dikişsiz ve bileğe kadar genişleyen kanatlı kadın mintanının, iç tarafı kendinden desenli pamuklu kumaşla astarlanmıştır” (Turan, 2019, s. 90).

Diğer mintan örneklerinde farklı olarak pamuklu kumaş üzerine kaytanlarla geometrik şekiller verilerek süslenmiştir. Müzenin Envanter bilgisinde ise süsleme şekli, ipek sırma işlemeli şeklinde açıklanmıştır.

Fotoğraf 13: 810 Envanter Numaralı Kanatlı Mintan, Ön-Arka-Detay Görünüm (Aslıhan Turan Kişisel Arşivi, 2018)

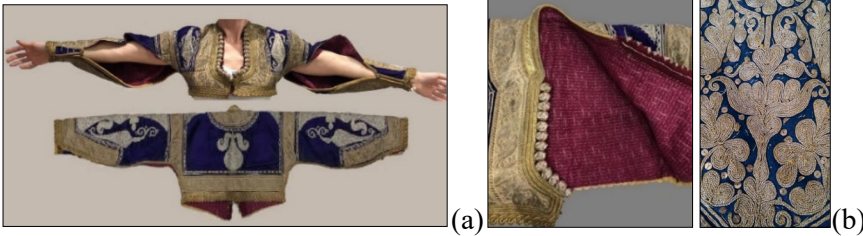
Örnek 4. Sıklımalı Mintan (Gostivar Şehri)

Gostivar Şehri Kuzey Makedonya’nın kuzeybatı kesiminde, Kosova’ya yakın bir konumda yer almaktadır (Vikipedi, 2025). Günümüzde Türk nüfusunun fazla olduğu Gostivar şehri, Osmanlı hayat tarzının, gelenek ve göreneklerinin bugün de devam ettiği, halan geleneksel giyim alanında sırmacılık zanaatının yaşatıldığı bir kültürel merkez konumundadır. Buna en iyi örneklerden biriside kadın mintanlardır.

Alan araştırma sırasında Gostivar şehrinde tespit ettiğimiz kadın mintan Maşhide Ljochi'ye aittir. Bu halk arasında *sıkmalı mintan* olarak adlandırılmaktadır (Fetahi Emine, kişisel görüşme, Şubat 2019; Turan, 2019, s. 80). Kanatlı kadın Mintanın sadece kol evi ve manşet kısımlarının dikilmiş olduğu görülmektedir. Kol evinden koltuk altına kadar olan kısmının ise dikişsiz olduğu tespit edilmiştir. Bölgede tespit edilen, 20. yüzyılın başına ait bu kanatlı kadın mintan, lacivert renkli kadife kumaştan dikilmiştir.

Mintan ön ortası açık olarak çalışılmış olup; yaka açığından öne doğru genişleyen parçalar bulunmaktadır (Turan, 2019, s. 80). Yaka açığı sağlı sollu sırma düğmelerle süslenmiş olup; ön kapama payı verilen parçalar göğüs altında agraf ile kapama uygulanmıştır. O yaka ve takma, uzun kol uygulanmıştır. Sıkmalı kadın mintanın manşet kısmı metal düğme aracılığıyla tutturularak giysiye daha kabarık bir kol görünümü verilmiştir (Fotoğraf 14a). İç tarafı kendinden desenli pamuklu kumaşla astarlanmıştır (Fotoğraf 14b).

“Sıkmalı mintan sim, sırma ipliklerle kordon tutturma tekniğinde nakışlarla süslenmiştir. Bitkisel ve geometrik motiflerin hâkim olduğu mintan, ön, arka ve kol ortalarına ibrik formunda nesnel bezeme, ve çiçek motifleri ile bezenmiş olup, motiflerin üzeri sarı pullarla süslenmiştir (Fotoğraf 14b). Ön ortası, arka ortası, kol ortası, etek ve kol uçları, geometrik bezemelerin yer aldığı kenar sıyu ile tamamlanmıştır. Mintanın ön, arka, kol ortası, omuz çevresi ve etek kenarı sırma şerit ile çevrilerek süslenmiştir. Kenar süslemesi ise kaytan dikilerek tamamlanmıştır” (Turan, 2019, s. 232).

Fotoğraf 14: Sıkmalı Kadın Mintan, (a) Ön-Arka Görünüm, (b) Pamuklu Astar, Detay Görünüm (Pullarla süsleme) (Aslıhan Turan Kişisel Arşivi, 2018)

Yapılan alan araştırmasında 19. ve 20. yüzyılın başlarına ait sıkmalı kadın mintan örneklerine yalnızca ülkenin batısında yer alan Gostivar ve Kalkandelen şehirlerinde rastlanmıştır.

Yapılan bu çalışmada, incelenen kadın mintan örneklerinde; 19. ve 20. yüzyılın ilk yarısına kadar olan dönemde mintanda kullanılan malzeme %100 kadife kumaş kullanıldığı tespit edilmiştir. 20. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra mintanlarda kullanılan kadife; pamuk sentetik veya yalnızca sentetik yapılı ürünler olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında saten ve pamuklu kumaştan elde edilen mintan örnekleri de görülmüştür. Geleneksel kadın mintanları, üzerindeki süsleme zenginliği incelendiğinde 19. ve 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar olan kadın mintanları üzeri sim sırma ipliklerle kordon tutturma (bükme) tekniğinde bitkisel ve geometrik motiflerin hâkim olduğu yoğun işlemler yapılmış olup; 20.yüzyılın sonlarına doğru tekstil sektörünün ilerlemesiyle daha hazır malzemelerden yapılmış sentetik ipler kullanılarak aynı teknikte nakışlar işlenmiştir. Bu mintanların dışında kordon tutturma tekniği ile işlenen nakışlar yerine, hazır şerit ve kaytanlarla süslenmiş ve pul, boncuk gibi farklı malzemeler de eklenerek süsleme yapıldığı gözlemlenmiştir.

Sonuç

Kuzey Makedonya geleneksel giyim kültüründe 19. ve 20. yüzyıla ait kent ve kırsal kesimlerde giyilen kadın mintanları bu çalışmada incelenmiştir. Kadın mintanların kumaş özellikleri, işleme ve süslemede kullanılan renkler, işleme teknikleri, motif, kompozisyon ve biçimsel özellikleri incelenmiştir. İnceleme kapsamında, farklı biçimsel özellikler taşıyan mintanlar yırtmaçlı mintan, kanatlı mintan ve sıkmalı mintan olmak üzere üç grupta ele alınmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun çok kültürlü bir yapıya sahip olması, bölgede yaşayan halkın giyim tarzına da etkilemiştir. Bölgede farklı etnik ve dini topluluklar, kendi geleneksel kıyafetlerini muhafaza ederken, Osmanlı modasından da etkilenmişler ve Osmanlı moda anlayışı ile Balkanların yerel kültürel unsurları harmanlanarak özgün bir giyim tarzı ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda yapılan incelemeler, Makedon Türkleri, Arnavutlar ve Hristiyan topluluklara ait geleneksel kadın mintanlarının kullanılan malzeme, işleme teknikleri ve biçimsel özellikler açısından benzerlik taşıdığını göstermektedir.

Yaklaşık altı yüzyıl boyunca Türk hâkimiyetinde kalan Kuzey Makedonya’da, 19. ve 20. yüzyılın başlarında şehirler ve çarşılar, ekonomik merkezler olarak Türk-Doğu şehirlerinin karakteristik özelliklerini taşımaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu’nun bölgedeki egemenliğini kaybetmesiyle birlikte, Türk yaşam tarzında meydana gelen değişimler kent dokusuna da yansımış; küçük dükkânlar yerini lüks mağazalara bırakmıştır. Avrupa ülkeleri ile kurulan yoğun ticari ilişkiler, toplumun giyim tarzında köklü değişimlere neden olmuştur. Bu doğrultuda, 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, şehirlerde geleneksel doğu tarzı (oryantal) giyim anlayışı yerini batı kaynaklı (alafranga) giyim tarzına bırakmıştır. Bu dönemde kullanılan giysiler, doğu ve batı kültürlerinin sentezinden doğan yeni bir giyim anlayışını yansıtmaktadır. Bu bağlamda, 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren geleneksel kadın mintanlarında kullanılan malzeme, nakış teknikleri, süsleme unsurları, motif ve kompozisyon özelliklerinde belirgin değişimler meydana geldiği tespit edilmiştir. Bu dönüşüm öncelikle kent merkezlerinde etkili olmuş ve batı tarzı giyim benimsenmiştir. Ancak kırsal bölgelerde geleneksel giyim anlayışı, kentlere kıyasla çok daha uzun bir süre korunmuştur.

Geleneksel kadın mintanları, üzerindeki süsleme zenginliği incelendiğinde 19. ve 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar olan kadın mintanları üzeri sim sırma ipliklerle kordon tutturma (bükme) tekniğinde bitkisel ve geometrik motiflerin hâkim olduğu yoğun işlemler yapılmış olup; 20.yüzyılın sonlarına doğru tekstil sektörünün ilerlemesiyle hazır malzemelerden yapılmış sentetik ipler kullanılarak aynı teknikte nakışlar işlenmiştir. Bu mintanların dışında kordon tutturma tekniği ile işlenen nakışlar yerine, hazır şerit ve kaytanlarla süslenmiş ve pul, boncuk gibi farklı malzemeler de eklenerek süsleme yapıldığı gözlemlenmiştir.

Günümüz Makedonya’ında yerleşik hayata geçen Türk toplulukları, örf ve adetlerine, gelenek ve göreneklerine bağlılıklarını büyük ölçüde korumuşlardır. Bu bağlılık, giyim kültürüne de yansımış; geçmişte dini ve milli bayramlarda, düğünlerde ve kına gecelerinde giyilen kadın mintanlarının günümüzde Makedon Türklerinin folklorik kıyafetlerinde ve düğün geleneklerinde zengin süslemelerle yaşatıldığı tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen Kuzey Makedonya müzelerinde sergilenen veya depolarda muhafaza edilen geleneksel kadın mintanlarının, çoğunlukla uygun olmayan koşullarda saklandığı gözlemlenmiştir. Teşhir edilen ya da depolarda koruma altına alınan bu eserlerin envanter bilgilerinin eksik olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, söz konusu mintanların müze envanter kayıtlarının uzmanlar tarafından düzenlenmesi ve modern müzecilik anlayışı çerçevesinde korunması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca, bölgede doğrudan ulaşılması mümkün olmayan kadın mintanları, fotoğraf arşivleri, bölgedeki sergiler ve Makedonca, İngilizce ve Türkçe yazılı kaynaklar incelenerek tespit edilmiş ve çalışmaya dâhil edilmiştir.

Kuzey Makedonya’da Türk kadın mintanlarına ilişkin yazılı kaynak sayısının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu durum, hem Türkiye hem de Kuzey Makedonya açısından önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, bu araştırmanın literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Dimovska, S. (2007). *19. Yüzyıl ile 20. Yüzyılın Başında Makedonya Şehirlerindeki Türk Oryantal Giyim Tarzı* [Bildiri]. Uluslararası Türk Halk Kültürü Sempozyumu, Mayıs 2007-2008, Üsküp, Makedonya.
- Durdu, M. (2002). Ohri Gölü’nün sosyal ve ekonomik hayata etkisi (1853-1903). *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (52), 213-230. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1088153>
- Eldem, V. (1994). *Osmanlı İmparatorluğu’nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik*. T.T.K. Yayını.
- Ergür, A. (2002). *Tekstil Terimleri Sözlüğü*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Etimoloji Türkçe. (2025). “Mintan”. https://www.etimolojiturkce.com/kelime/mintan#google_vignette
- Kanevçe, M. (2012). *Alaturka şehir giyimi*. Ohri. (Çev. Fahriye Reçep). Letra Dizayn, (Broşür), Makedonya Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Maddi Desteğiyle Yayınlanmıştır.
- Koçu, R.E. (1969). *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. Sümerbank Kültür Yayınları.
- Kolçak, Ö. (2005). *Osmanlılarda bir küçük sanayi örneği: Selanik Çuha dokumacılığı (1500-1650)*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lyoçi, M. (2017). *Batı Makedonya’da Sırmacılık Zanaatının Günümüz Tekstilindeki Yeri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Makedonya Şehirleri. (2025). Kumanova. <https://www.makedonya.com.tr/kumanova>
- Nedelkovski, B. (2017). *Makedonya’da Osmanlı Dönemi Kadın Şehir Kıyafetleri*. Yunus Emre Enstitüsü-Üsküp Türk Kültür Merkezi ve Museum of Macedonia, Üsküp.
- Osman Hamdi Bey, & De Launay, M. (1999). *1873 Yılında Türkiye’de Halk Giysileri Elbise-i Osmaniye üzerine notlar, Sözlük*. (Çev. E. Üyepazarcı). Sabancı Üniversitesi Yayınları.

- Salman, F. (2010). Türk kumaş sanatında görülen geleneksel kumaş çeşitlerimiz. *Sanat Dergisi*, (6), 13-42.
- Tufan, M., Özus, E. E., & Erden, F. (2015). Makedonya üsküp yöresi giysilerinden kına kıyafeti. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4, 197-212. <https://doi.org/10.14486/IJSCS379>
- Turan, A. (2019). *Kuzey Makedonya Cumhuriyeti geleneksel kadın giyimi*. Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu. (2025). “Mintan”. *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Vidiinić, G. (2013). *Traditional Costumes And Jewellery From Makedonia*, Museum Of Makedonia, Skopje.
- Vikipedi. (2025). “Gostivar”. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Gostivar>

Extended Abstract

Due to its geographical location, North Macedonia occupies a significant strategic position in the Balkan Peninsula. Following the Ottoman conquest of the Balkans, Turks from the Konya-Karaman region settled in North Macedonia in the 14th century. For nearly six centuries, they have managed to preserve their traditional customs, folkloric values, linguistic characteristics, and a unique cultural identity. They have succeeded in carrying many of their traditions into the present day (Osman Hamdi Bey & De Launay, 1999, p. 18). Within the context of these traditions, they produced their own distinctive fabrics and textiles, forming specific clothing styles for daily use and special occasions. One of the best examples of this is the women's *mintans*, known in many regions as *cepken* or *salta*. The *mintan* is a sleeved vest worn over an inner shirt (*göynek*).

Defined in Turkish dictionaries as a “collarless, long-sleeved men’s shirt” or more commonly as a “sleeved vest worn over a shirt,” the *mintan* originates from the Persian word *nimšana* — *nim* meaning “half” and *šan* meaning “body,” thus describing a “half-body garment” or a type of short jacket (Etimoloji Türkçe, 2025). According to Koçu (1969), *mintan*, derived from the Persian *Nimten*, is a traditional garment worn over a shirt.

A literature review conducted in the region shows that the *mintan*, used as an outer garment, was typically made of broadcloth (*çuha*) or velvet. It was used by both Turks and Albanians as an outerwear garment over shirts. For Macedonians, the *mintan* was also worn over shirts, usually made of velvet or broadcloth, and in some cities and villages, it was even worn over vests as a sleeved outer garment (Nade Genevska, personal interview, July 2018; Turan, 2019, p. 90).

The scope of this research comprises women’s *mintans* identified in the cities and villages of the Republic of North Macedonia and in urban museums there, as well as in certain city museums in Turkey, dating from the 19th and 20th centuries. These garments, specific to both urban and rural regions and reflecting different structural patterns, were studied in this research. A total of 31 *mintans* were examined, with 4 selected for detailed study due to their distinct tailoring styles. These were categorized into three groups: *yırtmaçlı* (vented), *kanatlı* (winged), and *sıkmalı* (fitted) *mintans*.

For almost six centuries under Ottoman rule, North Macedonia’s cities and bazaars retained the characteristic features of Eastern-Turkish urban centers. With the fall of the Ottoman Empire’s influence in the region, changes in the Turkish lifestyle were reflected in the urban fabric; small shops were replaced by luxurious stores. Intense trade relations with European countries caused radical changes in clothing styles. By the mid-20th century, the traditional Eastern (alaturka) clothing style had given way to a Western (alafranga) fashion trend. Clothing from this period reflects a new hybrid aesthetic combining Eastern and Western influences.

Accordingly, significant changes occurred in the materials, embroidery techniques, decorative elements, motifs, and compositions used in traditional women's *mintans* starting in the early 20th century. These transformations were first seen in urban centers where Western fashion was more rapidly adopted, while rural areas preserved traditional styles much longer.

Mintans identified from the 19th and early 20th centuries were mostly made from velvet fabrics imported from Germany, Austria, and Turkey. These garments, produced in the city of Skopje, were exported to other Balkan countries (Dimovska, 2007, p. 319). Additionally, due to Thessaloniki being one of the main Ottoman centers for broadcloth weaving (Kolçak, 2005, p. 24), many *mintans* made from broadcloth were also found in the region (Salman, 2010, p. 26).

Bright colors such as red, burgundy, and navy blue were preferred for *mintans* in urban areas, while dark shades with brown undertones were common in rural areas. The front center of the *mintan* was typically U- or V-shaped. The body length of the garment extended to just above or below the bust. To conceal embroidery threads, the interior was lined with plain or patterned cotton fabrics. The most ornate *mintans*, worn on special occasions, were sewn from velvet or broadcloth and embroidered with gold metallic threads using a hand-applied *cording* technique. These embroideries were further adorned with sequins and metallic buttons. This dense embellishment not only enriched the appearance of the garment but also helped preserve the fabric.

In some examples, the embroidery was so intense that the fabric's surface was entirely covered. In the western cities of Gostivar and Tetovo (Kalkandelen), where Turkish communities are concentrated, the *cording* technique is locally referred to as *bükme* (twisting). This embroidery method, widely used in Ottoman garments and still in use today, evolved from simple decorations on handwoven wool fabrics before the 19th century to more elaborate embroideries inspired by dresses imported from Istanbul (Lyoçi, 2017, p. 54). Additionally, the garment's neckline, sleeve ends, and seams were decorated with *kaytan* (braids) and *şerit* (ribbons), known locally as *gaytan* and *şirit*.

Floral and geometric motifs dominated the embellishment of *mintans* from the 19th to early 20th centuries. Floral decorations included flowers, curved branches, and leaves, while geometric designs featured *objective decoration in pitcher form*, S-curves, circular curves, and hexagonal forms. These motifs were typically arranged symmetrically and repeated. Decorative elliptical buttons, serving no functional purpose, were placed on the front and cuffs (Turan, 2019, p. 88). These are known as *sırma* buttons, crafted using gold or metallic threads wrapped around cardboard molds in a herringbone weave. Traditionally, red beads were sewn onto these buttons. In Western Macedonia, these were handmade by craftsmen known as *Düğmeci* (Button Makers) (Lyoçi, 2017, p. 138). Remarkably, these *sırma* buttons have survived without any formal or functional changes and are still used in traditional garments today.

Examining the ornate *mintans* of the 19th and early 20th centuries reveals that rich floral and geometric motifs in metallic thread were applied using the *cording* technique. Toward the late 20th century, with the advancement of the textile industry, synthetic threads and ready-made materials were used for similar embroidery. In some cases, traditional embroidery was replaced entirely with decorations made from pre-made braids, sequins, and beads.

Turkish communities living in present-day North Macedonia have largely preserved their customs and traditions, including clothing culture. Garments like the *mintan*, traditionally worn on religious and national holidays, weddings, and henna nights, are still part of Macedonian Turks' folkloric and ceremonial attire today.

However, the study revealed that *mintans* from the 19th and 20th centuries have lost some of their former prominence, although they are still worn on special occasions such as weddings, engagements, and cultural celebrations. Despite their continued presence, no comprehensive study

has been conducted on traditional women's *mintans* in the region. Therefore, this research aims to examine women's *mintans* from the 19th and 20th centuries, as identified in city and rural areas of North Macedonia, focusing on sleeve types, tailoring models, fabrics, colors used in embroidery, types of decoration, motifs, and compositions. Furthermore, it aims to identify *mintans* that could not be physically accessed by examining photographs, archives, and other sources in order to document and preserve their original features and contribute to cultural heritage and museology.

The study found that many traditional *mintans* displayed or stored in North Macedonian museums are kept under inappropriate conditions, and that inventory records are incomplete. Therefore, it is recommended that experts revise museum inventories and preserve these artifacts under modern museological standards. Additionally, *mintans* that could not be accessed directly were identified through photographs, exhibitions, and sources in Macedonian, English, and Turkish and were included in the study.

It is observed that the number of written sources on Turkish women's *mintans* in North Macedonia is quite limited. This situation is considered a significant shortcoming for both Turkey and North Macedonia. Therefore, this research is expected to make an original contribution to the literature and serve as an important example of work in this field.